

Wojciech Ligęza

Bruno Schulz : sprawozdanie z sesji naukowej Uniwersytetu Śląskiego

Biuletyn Polonistyczny 18/3 (57), 58-59

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BRUNO SCHULZ

SPRAWOZDANIE Z SESJI NAUKOWEJ
UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO

W dniach 18 i 19 października 1974 r. odbyła się w Sosnowcu, zorganizowana przez Uniwersytet Śląski, sesja naukowa poświęcona twórczości Brunona Schulza. Pomyślana początkowo jako spotkanie robocze Instytutu Filologii Polskiej UŚi., sesja przekształciła się w konferencję ogólnopolską, w której udział wzięli - oprócz gospodarzy - przedstawiciele Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na trzech posiedzeniach wygłoszono i przedyskutowano siedem referatów.

Jerzy S p e i n a (UMK) w referacie "Proza Schulza w świetle psychoanalizy" dokonał analizy mitów i archetypów tworzących "rzeczywistość kompensacji psychicznej" twórcy "Sklepów cynamonowych" oraz zajął się porównaniem "mitologii" utworów prozatorskich Schulza z uwagami na temat psychoanalizy zawartymi w jego listach i szkicach krytycznych.

Władysław P a n a s (KUL) zreferował zagadnienie sposobów mówienia u Schulza ("Zstąpienie w esencjonalność. O kształtach słowa"). Monolog narratora, tworzący strukturę homofoniczną, jest rozbijany przez imitację polifonii - elementy dialogiczne. Występują one na różnych płaszczyznach, przebiegają, na przykład, pomiędzy wewnętrznymi napięciami języka (dialog słowa ze słowem), pomiędzy nadawcą a odbiorcą (dialog z czytelnikiem), pomiędzy językiem dzieła a uwagami autotematycznymi (tworzenie metajęzyka). Rozważania o dialektyce językowej Schulza zakończył wywód na temat funkcji przywołań biblijnych oraz omówienie loci communes tej twórczości (np. topos ptaków).

Jerzy J a r z ę b s k i (UJ) w referacie pt. "Uwagi o semantyce czasu i przestrzeni u B.Schulza" sformułował tezę, iż działalność ludzka w świecie Schulzowskim polega na obdarzaniu rzeczywistości sensem i znaczeniem. Sens ów wywodzi się ze sfer archetypów. Można do niego dotrzeć poprzez ukazanie "składności" we wszystkich ludzkich wizjach świata, poprzez wykrycie homologii pomiędzy strukturą psychiki człowieka a jego sposobem przeżywania przestrzeni. Człowiek na jawie doznaje przestrzeni jako opozycji "zamknięcia" jej skrawka, opanowanego i uporządkowanego przez świadomość, i "zewnętrności", dążącej do destrukcji tego azylu. Podobną homologię przejawiają sposoby porządkowania czasu, który w ludzkiej wizji świata oznacza cykliczność podległą podstawowej triadzie biologicznego rozwoju: narodzi-

nom, dojrzałości i starości. Odpowiednik przestrzenny sytuacji marzenia stanowi motyw labiryntu. Konstrukcja czasowo-przestrzenna rzeczywistości przedstawionej u Schulza imituje zatem strukturę psychiki człowieka i fazowy schemat jego życia.

Witold K i e d a c z (UJ) mówił o związkach między filmową realizacją dzieła Schulza a jej literackim pierwowzorem (" » Sanatorium pod klepsydrą« Proza Schulza i wizja Hasa"). Kompozycja filmu Hasa, a także podstawowy problem jego obrazu, jakim jest proces poznawania świata i rozwój świadomości bohatera, pozostają, według autora referatu, wierne rzeczywistości fikcyjnej Schulza. Wszelkie zaś modyfikacje i zmiany interpretacyjne należy traktować jako konsekwencję przekładu na specyficzny język filmowy.

Irena S k w a r e k (UŚl.) w referacie "O zamurowanym sensie i świecie" zajęła się motywicznym badaniem prozy Schulza, upatrując dominanty mitologii prywatnej twórcy "Sklepów cynamonowych" w swoistym zamknięciu przestrzeni.

Analiza aspektów relacji osobowych i relacji: świat - postać, to temat wystąpienia Krzysztofa K ł o s i ń s k i e g o (UŚl.), zatytułowanego "Schulzowskie modele komunikacji". Referent wyodrębnił trzy zasadnicze modele komunikacji w prozie Schulza: dialog, monolog i czytanie tekstu (lektura). Dialog u Schulza ulega redukcji, zostaje zrealizowany pozornie lub w ogóle nie dochodzi do realizacji ("dialog niespełniony"). Monolog przyporządkowany postaci ojca (np. "Traktat o manekinach") prowadzi zawsze do degradującej metamorfozy. Następuje rozminięcie komunikatów, dziecinne gaworzenie ojca nie przystaje do "dorosłości" otaczającego świata. Ostatni z wymienionych modeli komunikacji polega na lekturze tekstu świata, którą podmiot kreacyjny (Józef) usiłuje przeprowadzić przy pomocy księgi i markownika. Relacja: nadawca - odbiorca, zasadza się w dziele Schulza na paradoksie, bowiem dialog z czytelnikiem prowadzi do deziluzji świata przedstawionego i dezinformacji. W rezultacie otrzymujemy złudzenie komunikacji: chęć nawiązania, a równocześnie przerwanie kontaktu z czytelnikiem.

Praca Wojciecha W y s k i e l a (UŚl.) pt. "Labirynt i metamorfozy" miała charakter interpretacyjny. Referent rozważał temat alienacji w perspektywie Schulzowskiej ontologii, której specyficzność polega na stosunku rzeczy do ich bytu, na relacji zgodności lub niezgodności pomiędzy danym zjawiskiem a jego formą. Ujęcie to dotyczy płaszczyzny semantycznej, próbuje wyjaśnić sens poszczególnych elementów świata Brunona Schulza.

W drugim dniu obrad wyświetlono dla uczestników sesji film Wojciecha Hasa "Sanatorium pod klepsydrą".

Materiały sesji zostaną opublikowane w specjalnej księdze.

Opracował
mgr Wojciech Ligęza